

422 S. AUGUSTINI EPISCOPI DE CONJUGIIS ADULTERINIS.
retur. Si enim hoc multi Dei ministri repente atque
inopinate **impositum** susceperunt, sperantes se illustrius
in Christi **hæreditate** fulgere; quanto magis vos adulteria
cavendo vivere **continenter** debetis, metuentes non in re-
gno Dei minus **lucere**, sed in gehenna ignis ardere? Hæc
atque hujus**modi** eis ut possumus dicimus, qui quoquo
modo a se **discedentibus** vel propter adulterium dimissis
conjugibus **suis**, alias volunt ducere, et cum prohibentur,
infirmittatem **nobis** carnis opponunt. Sed jam liber etiam
iste **claudendus est**, et rogandus Deus, ut aut eos tentari
non sinat **separationibus** conjugum; aut ita sinat, ut
timor periclitantis salutis fiat illis amplioris sive proba-
tionis occasio **castitatis**.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE MENDACIO

LIBER UNUS¹.

IN QUO QUID SIT MENDACIUM, ET UTRUM ALIQUANDO ADMIT-
TENDUM SIT, EXEMPLIS MOMENTISQUE RATIONUM IN UTRAMQUE
PARTEM LIBRATIS DISQUIRITUR. MENDACIORUM AFFERUNTUR
OCTO GENERA, IISQUE DISCUSSIS ET OMNINO REJECTIS STA-
TUITUR NONQUAM ESSE MENTIENDUM.

I. MAGNA quæstio est de Mendacio², quæ nos in
ipsis quotidianis actibus nostris sæpe conturbat: ne aut
temere accusemus mendacium, quod non est mendacium;
aut arbitremur aliquando esse mentiendum, honesto
quodam et officioso ac misericordi mendacio. Quam
quæstionem tam sollicitè pertractabimus, ut quæramus
cum quærentibus: utrum autem aliquantum inveniamus,
nihil nobis temere affirmantibus, lectori bene attendenti
satis indicabit ipsa tractatio: latebrosa est enim nimis et
quibusdam quasi cavernosis anfractibus sæpe intentio-
nem quærentis eludit; ut modo velut elabatur e manibus
quod inventum erat, modo rursus appareat, et rursus

¹ Scriptus circiter annum Christi 395. — Vide Re tract. lib. 1, cap. ultim.
— ² Vide D. Guillon, tom. xxii, p. 340-343.

absorbeatur. Ad extremum tamen sententiam nostram velut certior indago comprehendet. In qua si ullus error est, cum ab omni errore veritas liberet, atque in omni errore falsitas implicet, nunquam errari tutius existimo, quam cum in amore nimio veritatis et rejectione nimia falsitatis erratur. Qui enim severe reprehendunt, hoc nimium dicunt esse: ipsa autem veritas fortasse adhuc dicat: Nondum, est satis. Sane quisquis legis, nihil reprehendas, nisi cum totum legeris; atque ita minus reprehendes. Eloquium noli quærere: multum enim de rebus laboravimus, et de celeritate absolvendi tam necessarij quotidianæ vitæ Operis: unde aut tenuis aut prope nulla fuit nobis cura verborum.

II. Exceptis igitur jocis, quæ nunquam sunt putata mendacia: habent enim evidentissimam ex pronuntiatione atque ipso jocantis affectu significationem animi nequam fallentis, etsi non vera enuntiantis: quo genere utrum sit utendum perfectis animis, alia quæstio est, quam modo enodandam non suscepimus: exceptis ergo jocis, prius agendum est, ne mentiri existimetur qui non mentitur.

III. Quapropter videndum est, quid sit mendacium. Non enim omnis qui falsum dicit mentitur, si credit aut opinatur verum esse quod dicit. Inter credere autem atque opinari hoc distat, quod aliquando ille qui credit, sentit se ignorare quod credit, quamvis de re quam se ignorare novit omnino non dubitet, si eam firmissime credit; qui autem opinatur, putat se scire quod nescit. Quisquis autem hoc enuntiat quod vel creditum animo, vel opinatum tenet, etiamsi falsum sit, non mentitur. Hoc enim debet enuntiationis suæ fidei, ut illud per eam proferat, quod animo tenet, et sic habet ut profert. Nec ideo tamen sine vitio est, quamvis non mentiatur, si aut

non credenda credit, aut quod ignorat nosse se putat, etiamsi verum sit: incognitum enim habet pro cognito. Quapropter ille mentitur, qui aliud habet in animo, et aliud verbis vel quibuslibet significationibus enuntiat. Unde etiam duplex cor dicitur esse mentientis, id est, duplex cogitatio: una rei ejus quam veram esse vel scit vel putat, et non profert; altera ejus rei quam pro ista profert sciens falsam esse vel putans. Ex quo fit ut possit falsum dicere non mentiens, si putat ita esse ut dicit, quamvis non ita sit; et ut possit verum dicere mentiens, si putat falsum esse et pro vero enuntiat, quamvis revera ita sit ut enuntiat. Ex animi enim sui sententia, non ex rerum ipsarum veritate vel falsitate mentiens aut non mentiens judicandus est. Potest itaque ille qui falsum pro vero enuntiat, quod tamen verum esse opinatur, errans dici et temerarius: mentiens autem non recte dicitur; quia cor duplex cum enuntiat non habet, nec fallere cupit, sed fallitur. Culpa vero mentientis est, in enuntians animo suo fallendi cupiditas; sive fallat cum ei creditur falsum enuntians; sive non fallat, vel cum ei non creditur, vel cum verum enuntiat voluntate fallendi, quod non putat verum. Quod cum ei creditur, non utique fallit, quamvis fallere voluerit: nisi hactenus fallit, quatenus putatur ita etiam nosse vel putare ut enuntiat.

IV. Quanquam subtilissime quæratur, utrum cum abest voluntas fallendi, absit omnino mendacium. Quid enim si quisque falsum loquens, quod falsum esse existimat, ideo tamen facit, quia putat sibi non credi, ut eo modo falsa fide absterreat eum cui loquitur, quem sentit sibi nolle credere? Hic enim studio non fallendi mentitur, si mendacium est enuntiare aliquid aliter quam scis esse vel putas: si autem mendacium non est nisi cum aliquid enuntiat voluntate fallendi, non mentitur iste,

qui propterea falsum loquitur, quamvis **noverit** vel putet falsum esse quod loquitur, ut ille cui **loquitur** non ei credendo non fallatur, quia eum sibi non **crediturum** vel scit vel putat. Unde si appareat fieri **posse**, ut aliquis propterea falsum dicat, ne fallatur ille **cui dicitur**; existit aliud e contrario genus, propterea **verum** dicentis ut fallat. Qui enim verum ideo loquitur, **quia** sentit sibi non credi, ideo utique verum dicit ut **fallat**: scit enim vel existimat propterea falsum putari **posse quod dicitur**, quoniam ab ipso dicitur. Quamobrem **cum** ideo verum dicit ut falsum putetur, ideo verum **dicit** ut fallat. Quærendum ergo est, quis potius **mentiatur**, utrum ille qui falsum dicit ne fallat, an ille qui **verum** dicit ut fallat; cum et ille sciat vel putet falsum **se dicere**, et iste sciat vel putet verum se dicere. Jam enim **diximus** eum qui nescit falsum esse quod enuntiat, **non mentiri**, si hoc putat verum; eumque potius **mentiri**, **qui** etiam verum enuntiat, cum falsum putat: quia ex **animi** sui sententia judicandi sunt. De illis itaque non **parva** quæstio est, quos proposuimus: unum qui scit aut **putat** se falsum dicere, et ideo dicit ne fallat; velut si **aliquam** viam noverit obsideri a latronibus, et timens ne **per** illam pergat homo cujus saluti prospicit, et eum **scit** sibi non credere, dicat eam viam non habere latrones, ad hoc ut illac non eat, dum ideo credit latrones **ibi** esse, quia ille dixit non ibi esse, cui non credere statuit, mendacem putans: alterum autem qui sciens aut putans verum esse quod dicit, ad hoc tamen dicit ut fallat; tanquam si homini non sibi credenti dicat latrones in illa via esse, ubi revera eos esse cognovit, ut ille cui dicit per illam viam magis pergat, atque ita in latrones incidat, dum putat falsum esse quod ille dixerit. Quis ergo istorum mentitur, ille qui elegit **falsum** dicere ne fallat, an ille qui elegit

verum dicere ut fallat? Ille qui falsum dicendo egit ut verum sequeretur cui dixit, an iste qui verum dicendo egit ut falsum sequeretur cui dixit? An forte ambo **mentiti** sunt, ille quia voluit falsum dicere, iste quia voluit fallere? An potius neuter eorum mentitus est, ille quia voluntatem habuit non fallendi, et ille quia voluntatem habuit verum dicendi? Non enim nunc agitur quis eorum peccaverit, sed quis mentitus sit. Cito enim videtur ille peccasse, qui verum dicendo egit ut homo incideret in latrones: ille autem non peccasse, vel etiam bene fecisse, qui falsum dicendo egit ut homo perniciem devitaret. Sed possunt exempla ista converti, ut et ille aliquid gravius eum pati velit quem falli non vult; multi enim vera quædam cognoscendo sibi intulerunt perniciem, si talia fuerunt ut eos latere debuerint: et iste aliquid commodi velit adipisci eum quem vult falli; nonnulli enim qui sibi mortem intulissent, si aliquid mali quod vere contigerat de charis suis cognovissent, falsum putando sibi pepercerunt; atque ita falli eis profuit, sicut aliis obfuit vera cognoscere. Non ergo id agitur, quo animo consulendi aut nocendi, vel ille falsum dixit ne falleret, vel iste verum dixit ut falleret: sed exceptis commodis aut incommodis eorum quibus locuti sunt, quantum ad ipsam veritatem falsitatemque attinet, quæritur quis eorum, an uterque neuterve mentitus sit. Si enim mendacium est enuntiatio cum voluntate falsum enuntiandi, ille potius mentitus est qui falsum dicere voluit, et dixit quod voluit, quamvis ne falleret dixerit: si autem mendacium est quælibet enuntiatio cum voluntate fallendi, non ille, sed iste mentitus est, qui etiam verum dicendo fallere voluit: quod si mendacium est enuntiatio cum voluntate alicujus falsitatis, ambo mentiti sunt; quia et ille suam enuntiationem falsam esse voluit, et iste de vera sua fal-

sum credi voluit : porro si mendacium est enuntiatio falsum enuntiare volentis ut fallat, neuter mentitus est; quia et ille habuit voluntatem falsum dicendo verum persuadere, et iste ut falsum persuaderet verum dicere. Abest igitur omnis temeritas atque omne mendacium, si id quod verum credendumve cognovimus, cum opus est enuntiamus, et id volumus persuadere quod enuntiamus. Si autem vel quod falsum est verum putantes, vel quod incognitum est nobis pro cognito habentes, vel quod credendum non est credentes, vel cum id non opus est enuntiantes, tamen non aliud quam id quod enuntiamus persuadere conamur : non abest quidem temeritatis error, sed abest omne mendacium. Nulla enim definitio illarum timenda est, cum bene sibi conscius est animus, hoc se enuntiare quod verum esse aut novit, aut opinatur, aut credit, neque velle aliquid nisi quod enuntiat persuadere.

V. Sed utrum sit utile aliquando mendacium, multo major magisque necessaria quaestio est. Utrum ergo mentiatur quisquis fallendi non habet voluntatem, vel etiam id agit ne fallatur cui aliquid enuntiat, quamvis enuntiationem ipsam falsam habere voluerit, quia ideo voluit ut verum persuaderet; et utrum mentiatur quisquis etiam verum volens enuntiat causa fallendi, dubitari potest. Nemo autem dubitat mentiri eum, qui volens falsum enuntiat causa fallendi : quapropter enuntiationem falsam cum voluntate ad fallendum prolatam, manifestum est esse mendacium. Sed utrum hoc solum sit mendacium, alia quaestio est. Interim de hoc genere, in quod omnes consentiunt, inquiramus : utrum aliquando sit utile falsum aliquid enuntiare cum voluntate fallendi. Nam qui hoc sentiunt, adhibent testimonia sententiae suae, commemorantes Saram cum risisset, Angelis negasse quod ri-

serit¹; Jacob a patre interrogatum, respondisse quod ipse esset Esaü major filius ejus²; Ægyptias quoque obstetrices, ne infantes Hebræi nascentes interficerentur³, etiam Deo approbante et remunerante mentitas, et multa ejusmodi exempla eligentes, eorum hominum mendacia commemorant, quos culpares non audeas, atque ita fatearis aliquando esse posse non solum reprehensione non dignum, sed etiam dignum laude mendacium. Addunt etiam, quo non solos premant divinis Libris deditos, sed etiam omnes homines sensumque communem, dicentes : Si quis ad te confugiat, qui mendacio tuo possit a morte liberari, non es mentiturus? Si aliquid ægrotus interroget quod ei scire non expedit, qui etiam te non respondente possit gravius affligi, audebis—ne aut verum dicere in perniciem hominis, aut silere potius quam honesto et misericordie mendacio valetudini ejus opitulari? His atque talibus copiosissime se arbitrantur urgere, ut si consulendi causa exigit, aliquando mentiamur.

VI. Contra illi quibus placet nunquam mentiendum, multo fortius agunt, utentes primo auctoritate divina, quoniam in ipso Decalogo scriptum est : « Falsum testimonium ne dicas⁴, » quo genere complectitur omne mendacium : quisquis enim aliquid enuntiat, testimonium perhibet animo suo. Sed ne quis contendat non omne mendacium falsum testimonium esse appellandum; quid dicturus est ad id quod scriptum est : « Os quod mentitur occidit animam⁵ : » quod ne quis arbitretur aliquibus mentientibus posse intelligi, alio loco legat : « Perdes omnes qui loquuntur mendacium⁶. » Unde ore suo ipse Dominus : « Sit, inquit, in ore vestro : Est, est; Non, non : quod autem amplius est a malo est⁷. » Hinc et

¹ Gen. xvii, 15. — ² Id. xxvii, 19. — ³ Exod. i, 19. — ⁴ Exod. xx, 16. — ⁵ Sap. i, 11. — ⁶ Psal. v, 7. — ⁷ Matth. iv, 37.

Apostolus cum exuendum veterem **hominem** præciperet, quo nomine omnia peccata intelliguntur, consequenter, ait, imprimis ponens: « Quapropter deponentes mendacium, loquimini veritatem ¹. »

VII. Nec illis quæ de veteribus **libris** mendaciorum exempla prolata sunt, terreri se **dicunt**, ubi quidquid gestum est, figurate accipi potest, **quamvis** revera contigerit: quidquid autem figurate fit aut **dicitur**, non est mendacium. Omnis enim enuntiatio, **ad** id quod enuntiat, referenda est. Omne autem figurate **aut** factum aut dictum hoc enuntiat quod significat eis **quibus** intelligendum prolatum est. Unde credendum est **illos** homines qui prophetice temporibus digni auctoritate fuisse commemorantur, omnia quæ scripta sunt de **illis**, prophetice gessisse atque dixisse, nec minus prophetice eis accidisse, quæcumque sic acciderunt, ut eodem prophetico spiritu memoriæ litterisque mandanda **judicarentur**. De obstetricibus autem, quia non eas **possunt** dicere prophetico spiritu significandi futuri veri gratia, aliud pro alio renuntiassent Pharaoni, etiamsi **aliquid** ipsis nescientibus quod per eas actum est significavit, **pro** gradu suo dicunt approbatas et remuneratas a Deo. Qui enim nocendi causa mentiri solet, si jam consulendi causa mentiatur, multum profecit. Sed aliud est quod per seipsum laudabile proponitur, aliud quod in deterioris comparatione præponitur. Aliter enim gratulamur cum sanus est homo, aliter cum melius habet ægrotus. Nam in Scripturis ipsis justificata etiam Sodoma dicitur in comparatione scelerum populi Israël². Et ad hanc regulam dirigunt omnia mendacia quæ proferuntur de veteribus **Libris**, nec reprehensa inveniuntur, vel reprehendi non **possunt**, ut aut indole

¹ Ephes. iv, 25. — ² Ezech. xvi, 52.

proficientium et spe approbentur, aut significationis aliqujus causa non sint omnino mendacia.

VIII. Et ideo de libris Novi Testamenti, exceptis figuratis significationibus Domini, si vitam moresque sanctorum et facta ac dicta consideres, nihil tale proferri potest, quod ad imitationem provocet mentiendi. Simulatio namque Petri et Barnabæ non solum commemorata¹, verum etiam reprehensa atque correctata est². Non enim ut nonnulli putant³, ex eadem simulatione etiam Paulus apostolus, aut Timotheum circumcidit, aut ipse quædam ritu judaico sacramenta celebravit; sed ex illa libertate sententiæ suæ, qua prædicavit nec gentibus prodesse circumcisionem, nec Judæis obesse. Unde nec illos astringendos ad consuetudinem Judæorum, nec illos a paterna deterrendos censuit. Unde illa verba ejus sunt: « Circumcisus quis vocatus est? non adducat præputium. In » præputio quis vocatus est? non circumcidatur. Circumcisio nihil est, et præputium nihil est, sed observatio » mandatorum Dei. Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat⁴. » Quomodo enim potest adduci præputium quod præcisum est? Sed « Non adducat » dixit, non ita vivat, quasi præputium adduxerit, id est, quasi in eam partem quam nudavit, rursus tegmen carnis attraxerit, et quasi Judæus esse destiterit: sicut alibi dicit: « Circumcisio tua præputium facta est⁵. » Et hoc non tanquam cogens dixit Apostolus, aut illos manere in præputio, aut Judæos in consuetudine patrum suorum; sed ut neutri in alteram cogerentur; potestatem autem haberet quisque manendi in sua consuetudine, non necessitatem. Neque enim si vellet Judæos, ubi nullum perturbaret, recedere a judaicis observationibus, prohi-

¹ Galat. ii, 12. — ² Act. xvi, 3. — ³ Hieronymus epistola 75 inter Augustinianas. — ⁴ 1 Cor. vii, 18-20. — ⁵ Rom. ii, 25.

beretur ab Apostolo : quandoquidem consilium in eis permanendi ad hoc dedit, ne superfluis perturbati Judæi, ad ea quæ saluti essent necessaria non venirent. Neque ab illo prohiberetur si vellet quisquam gentilium ideo circumcidi, ut hoc ipsum ostenderet non se detestari quasi noxium, sed indifferenter habere tanquam signaculum, cujus utilitas jam tempore præterisset : non enim, si salus ex eo jam nulla esset, etiam exitium inde metuendum fuit. Ideoque et Timotheus cum in præputio vocatus esset, tamen quia de Judæa matre ortus erat¹, et ostendere cognatis suis debebat ad eos lucrificandos, non hoc se didicisse in disciplina christiana, ut illa sacramenta quæ Legis veteris essent abominaretur, circumcisis est ab Apostolo : ut hoc modo demonstrarent Judæis, non ideo gentes non ea suscipere, quia mala sunt et perniciose a patribus observata, sed quia jam saluti non necessaria post adventum tanti sacramenti, quod per tam longa tempora tota vetus illa Scriptura prophetis figuratibus parturivit. Nam et Titum circumcideret, cum hoc urgerent Judæi², nisi subintroducti falsi fratres ideo fieri vellent, ut haberent quod de ipso Paulo disseminarent, tanquam eorum veritati cesserit, qui spem salutis evangelicæ in Circumcisione carnis atque ejusmodi observationibus esse prædicarent, et sine his nemini Christum prodesse contenderent : cum contra nihil prodesset Christus eis, qui eo animo circumciderentur, ut ibi esse salutem putarent : unde est illud : « Ecce ego Paulus dico vobis, quia si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit³. » Ex hac igitur libertate Paulus paternas observationes observavit, hoc unum cavens et prædicans, ne sine his salus christiana nulla putaretur. Petrus autem simulatione sua, tanquam in Judaismo salus esset, cogeat gentes judaizare⁴ :

¹ Act. xvi, 1-3. — ² Galat. ii, 31. — ³ Id. v, 2. — ⁴ Id. ii, 14.

quod verba Pauli ostendunt dicentis : « Quomodo gentes » cogis judaizare ? » Non enim cogerentur, nisi viderent eum sic eas observare, quasi præter illas salus esse non posset. Petri ergo simulatio libertati Pauli non est comparanda. Et ideo Petrum amare debemus libenter correctum, non autem astruere etiam de Pauli auctoritate mendacium : qui et Petrum coram omnibus in rectam viam revocavit, ne gentes per eum judaizare cogerentur ; et ipse suæ prædicationi attestatus est, qui cum putaretur hostis paternarum traditionum, eo quod nolebat eas imponere gentibus, non aspernatus eas ipse more patrio celebrare, satis ostendit hoc in eis Christo adveniente remansisse, ut nec Judæis essent perniciosæ, nec gentibus necessariae, nec jam cuiquam hominum salutares.

IX. Quod si auctoritas mentiendi nec de antiquis libris proferri potest, vel quia non est mendacium quod figurate gestum dictumve recipitur, vel quia bonis ad imitandum non proponitur quod in malis, cum proficere cœperint, in pejoris comparatione laudatur ; nec de Novi Testamenti libris, quia correctio potius quam simulatio, sicut lacrymæ potius quam negatio Petri est imitanda : jam illis exemplis, quæ de communi vita proferuntur, multo confidentius asserunt non esse credendum. Prius enim docent iniquitatem esse mendacium, multis documentis Litterarum sanctarum, et eo maxime quod scriptum est : « Odisti, » Domine, omnes qui operantur iniquitatem, perdes » omnes qui loquuntur mendacium¹. » Aut enim, ut solet Scriptura, sequenti versu exposuit superiorem ; ut quoniam latius solet patere iniquitas, intelligamus nominato mendacio tanquam speciem iniquitatis significare voluerit : aut si aliquid interesse arbitrantur, tanto pejus est mendacium, quanto gravius positum est « Perdes, » quam

¹ Psal. v, 7.

«Odisti.» Forte enim odit aliquem Deus aliquanto mitius, ut eum non perdat : quem vero perdit, tanto vehementius odit, quanto severius punit. Odit autem omnes qui operantur iniquitatem : at omnes qui loquuntur mendacium etiam perdit. Quo constituto quis eorum qui hæc asserunt commovebitur illis exemplis, cum dicitur : Quid si ad te homo confugiat, qui mendacio tuo possit a morte liberari? Illa enim mors quam stulte timent homines, qui peccare non timent, non animam, sed corpus occidit¹, sicut Dominus in Evangelio docet; unde præcipit ne ipsa timeatur : os autem quod mentitur, non corpus, sed animam occidit. His enim verbis apertissime scriptum est : « Os quod mentitur, occidit animam². » Quomodo ergo non perversissime dicitur, ut alter corporaliter vivat, debere alterum spiritaliter mori? Nam et ipsa dilectio proximi ex sua cujusque terminum accepit. « Diliges, inquit, proximum tuum tanquam te ipsum³. » Quomodo ergo quisque diligit tanquam se ipsum, cui ut præstet vitam temporalem ipse amittit æternam? quandoquidem si pro illius temporali vitam suam ipsam temporalem perdat, non est jam diligere sicut se ipsum, sed plus quam se ipsum : quod sanæ doctrinæ regulam excedit. Multo minus igitur æternam suam pro alterius temporali mentiundo amissurus est. Temporalem plane vitam suam pro æterna vita proximi non dubitabit Christianus amittere : hoc enim præcessit exemplum, ut pro nobis Dominus ipse moreretur. Ad hoc enim et ait : « Hoc est mandatum » meum, ut diligatis invicem, sicut et ego dilexi vos. » Majorem dilectionem nemo habet, quam ut animam » suam ponat pro amicis suis⁴. » Non enim quisquam est ita desipiens, ut dicat aliud quam saluti sempiternæ ho-

¹ Matth. x, 28. — ² Sap. i, 11. — ³ Levit. xix, 18, et Matth. xxii, 39.
— ⁴ Jean. xv, 12.

minum consuluisse Dominum vel faciendo quod præcepit, vel præcipiendo quod fecit. Cum igitur mentiundo vita æterna amittatur, nunquam pro cujusquam temporali vita mentiendum est. Enimvero isti qui stomachantur et indignantur, si nolit aliquis mendacio perimere animam suam, ut alius senescat in carne; quid si etiam furto nostro, quid si adulterio liberari possit aliquis de morte, ideo-ne furandum est, aut mœchandum? Nesciunt enim ad hoc se cogere, ut si laqueum ferat homo et stuprum petat, confirmans quod sibi collum ligabit, nisi ei concedatur quod petit, consentiatur propter animam, sicut ipsi dicunt, liberandam. Quod si absurdum et nefarium est, cur animam suam quisque mendacio corrumpat, ut alter vivat in corpore, cum si suum corpus propterea corrumpendum daret, omnium judicio nefariæ turpitudinis damnaretur? Proinde non est in ista quæstione attendendum, nisi utrum iniquitas sit mendacium. Quod cum supra commemoratis documentis asseratur, videndum est ita quæri utrum pro alterius salute mentiri aliquis debeat, ac si quæreretur utrum pro alterius salute iniquus esse aliquis debeat. Quod si respuit animæ salus, quæ non potest nisi æquitate servari, et se ut præponamus non solum alterius, sed etiam nostræ saluti temporali jubet, quid restat, inquit, quo dubitare debeamus nunquam omnino esse mentiendum? Non enim dici potest esse aliquid in temporalibus commodis, salute ac vita corporali majus aut charius. Unde si nec ipsa præponenda est veritati, quid objici potest propter quod mentiendum esse contendat, qui aliquando putant oportere mentiri.

X. Pudicitia quippe corporis, quia multum honorabilis persona videtur occurrere, et pro se flagitare mendacium, ut si stuprator irruat qui possit mendacio devitari, sine dubitatione mentiendum sit : facile responderi

potest nullam esse pudicitiam corporis, nisi ab integritate animi pendeat; qua disrupta cadat necesse est, etiamsi intacta videatur; et ideo non in rebus temporalibus esse numerandam, quasi quæ invitis possit auferri. Nullo modo igitur animus se mendacio corrumpit pro corpore suo, quod scit manere incorruptum, si ab ipso animo incorruptio non recedat. Quod enim violenter non præcedente libidine patitur corpus, vexatio potius quam corruptio nominanda est. Aut si omnis vexatio corruptio est, non omnis corruptio turpis est; sed quam libido procuraverit, aut cui libido consenserit. Quanto autem præstantior est animus corpore, tanto sceleratius corrumpitur. Ibi ergo servari potest pudicitia, ubi nulla nisi voluntaria potest esse corruptio. Certe enim si stuprator corpus invaserit, qui nec vi contraria possit, nec ullo consilio vel mendacio devitari, necesse est fateamur, aliena libidine pudicitiam non posse violari. Quapropter quoniam nemo dubitat meliorem esse animum corpore, integritati corporis integritas animi præponenda est, quæ in æternum servari potest. Quis autem dixerit integrum animum esse mentientis? Etenim libido quoque ipsa recte definitur, Appetitus animi quo æternis bonis quælibet temporalia præponuntur. Nemo itaque potest convincere aliquando esse mentiendum, nisi qui potuerit ostendere æternum aliquod bonum obtineri posse mendacio. Sed cum tanto quisque ab æternitate discedat, quanto a veritate discedit; absurdissimum est dicere, discedendo inde posse ad boni aliquid aliquem pervenire. Aut si est aliquod bonum æternum quod non complectatur veritas, non erit verum: et ideo nec bonum erit, quia falsum erit. Ut autem animus corpori, ita etiam veritas ipsi animo præponenda est; ut eam non solum magis quam corpus, sed etiam magis quam se ipsum appetat animus. Ita quippe erit in-

tegrior et castior, cum ejus potius immutabilitate quam sua mutabilitate perfruetur. Si autem Loth cum ita justus esset, ut Angelos etiam hospites suscipere mereretur, stuprandas filias Sodomitis obtulit¹, ut foeminarum potius ab eis corpora quam virorum corrumperentur: quanto diligentius atque constantius animi castitas in veritate servanda est, cum verius ipse corpori suo, quam corpus virile foemineo corpori præferatur.

XI. Quod si quisquam putat, ideo cuiquam pro alio esse mentiendum, ut interim vivat, aut in his rebus quas multum diligit non offendatur, quo possit ad æternam veritatem pervenire discendo: non intelligit primo nullum esse flagitium, quod non eadem conditione suscipere cogatur, sicut jam superius demonstratum est: deinde ipsius doctrinæ auctoritatem intercipi et penitus interire, si eis quos ad illam perducere conamur, mendacio nostro persuademus aliquando esse mentiendum. Cum enim doctrina salutaris, partim credendis, partim intelligendis rebus constet; nec ad ea quæ intelligenda sunt perveniri possit, nisi prius credenda credantur: quomodo credendum est ei qui putat aliquando esse mentiendum, ne forte et tunc mentiatur cum præcipit ut credamus? Unde enim sciri potest, utrum et tunc habeat aliquam causam, sicut ipse putat, officiosi mendacii, existimans falsa narratione hominem territum posse a libidine cohiberi, atque hoc modo etiam ad spiritualia se consulere mentiendo arbitretur? Quo genere admissio atque approbato, omnis omnino fidei disciplina subvertitur: qua subversa, nec ad intelligentiam pervenitur, cui capiendæ ista parvulos nutrit: atque ita omnis doctrina veritatis aufertur, cedens licentiosissimæ falsitati, si mendacio vel officioso alicunde penetrandi aperitur locus. Aut enim temporalia commoda,

¹ Gen. xix, 8.